

Selkokielen neuvottelukunnan kannanotto saavutettavuusdirektiivin valmistelutyöhön

Kannanoton lähtökohdat

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2016/2102) verkkopalvelujen saavutettavuudesta antaa hyvän pohjan sille, miten tehdään esteetöntä verkkopalvelua, mutta se ei kata kognitiivisen eli tiedollisen (mukaan lukien kielellisen) saavutettavuuden aluetta kovinkaan laajasti. Vaarana on, että osallistavien digipalveluiden sijaan kehittyikin eriarvoisuutta lisäävää toimintaa, kun verkkopalveluiden toiminnot ja niissä käytetty kieli ovat vaikeasti ymmärrettävissä. Tätä digisyrjäytymistä vastaan toivomme selkeitä toimenpiteitä sekä vastuunjakoa huomioiden kaikki mahdolliset kohderyhmät.

Selkokielen neuvottelukunta pitää hyvänä, että saavutettavuusdirektiivin toimeenpanoa mieltivä työryhmä¹ nostaa esille yhtenä saavutettavuuden periaatteena ymmärrettävyyden ja ymmärtää sen tärkeyden. Neuvottelukunta ilmaisee huolensa siitä, miten tiedon saavutettavuutta on oikeasti mahdollista edistää, koska saavutettavuusdirektiivin taustalla olevat Verkkosisällön saavutettavuusohjeet 2.0 (WCAG 2.0) eivät ota juurikaan kantaa sisällön ymmärrettävyyteen.

Neuvottelukunta viittaa esimerkiksi saavutettavuusdirektiivin kansallinen säädösvalmistelu - työryhmän väliraportin luonnoksen johdannon kohtaan ”-- verkkosivujen saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että sisältö on suunniteltu siten, että kaikki käyttäjäryhmät voivat käyttää sivustoa ilman lisälaitteita tai avustavien laitteiden kanssa.”.

Tulkinta direktiivistä on erinomainen, jos kaikki viittaa tässä todella kaikkiin kansalaisiin, mukaan luettuna myös erityisryhmät. Kun teemana on ymmärrettävyys ja nimenomaan tietosisältöjen saavutettavuus, on tärkeää huomioida myös iso ja kasvava joukko ihmisiä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa kielellisten vaikeuksiensa vuoksi. Selkokeskuksen arvion mukaan (2014) noin 8–12 prosenttia suomalaisista tarvitsee selkokieltä voidakseen asioida viranomaisten kanssa sekä hoitaa henkilökohtaisia asioitaan. Selkokielen kohderyhmissä on maahanmuuttajia, jotka opiskelevat suomen kieltä, muistisairaita vanhuksia, vammaisia henkilöitä sekä yhteiskunnasta syrjäytyneitä henkilöitä. Selkokielestä voivat hyötyä myös esimerkiksi henkilöt, joilla luki- tai oppimisvaikeuksia tai muista syistä heikko lukutaito.

Ehdotukset ymmärrettävyyden varmistamiseksi

Neuvottelukunta nostaa esille seuraavia kohtia, joissa tulisi huomioida selkokielen viestinnän ja palvelun velvoita julkishallinnossa sekä myös kaupallisten toimijoiden keskuudessa silloin, kun ne hoitavat julkisia hallinto- ja palvelutehtäviä:

1. **Kaikkien kansalaisten palvelut selkokielisiksi.** Digitaaliset kansalaispalvelut on toteutettava selkokielisinä tai niistä on tehtävä selkokielinen versio, jos palvelu on tarkoitettu jokaisen suomalaisen käyttöön. Tällaisia kaikille yhteisiä palveluita ovat esimerkiksi terveyspalvelut ja tuleva suomi.fi-palvelu. Lisäksi laajennus pankkisektorin toimijoihin on tärkeä, sillä niiden tuottamat palvelut (tili, tunnistautuminen) ovat nyky-yhteiskunnassa ensiarvoisen tärkeitä, ja niiden ulkopuolelle jääminen eriarvoistavaa.
2. **Erityisryhmille suunnatut palvelut selkokielisiksi.** Verkkopalvelusta on tehtävä selkokielinen, jos se on suunnattu ihmisille, jotka tarvitsevat selkokieltä. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi vanhusryhmille, vammaisille henkilöille ja maahanmuuttajille suunnatut digitaaliset palvelut.
3. **Selkokielellä palvelut, joita tarjotaan vain sähköisessä muodossa.** Verkkopalvelu on toteutettava selkokielisinä tai siitä on tarjottava myös selkokielinen versio, jos sitä ei jatkossa voi saada muussa muodossa kuin digitaalisesti.

¹ Ks. Saavutettavuusdirektiivin kansallinen säädösvalmistelu - työryhmän väliraportin luonnos, <http://vm.fi/hanke?selectedProjectId=24101>

Sähköisten palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa on varmistettava helppokäyttöisyys ja erilaisten käyttäjien tarpeet testaamalla palveluita jo suunnitteluvaiheessa myös erityisryhmien kanssa. Selkokielen neuvottelukunta toivoo erillistä kirjausta liittyen ymmärrettävyyteen ja kielelliseen saavutettavuuteen sekä näiden asioiden varmistamiseen, koska Verkkosisällön saavutettavuusohjeistus 2.0 (WCAG 2.0) direktiivin vaatimalla tasolla (AA) ei ota näihin kantaa eikä velvoita toimenpiteisiin.